

Csrepka Máté Barnabás

A São Pauló-i magyar közösség nyelvmegőrzésének nyomában „Kőrösi lencsén” keresztül

Kedves Olvasó!

„Minden megmozdulásunk magyarságmentő céllal történik. Mégis azt látjuk, hogy állandóan kevesebben vagyunk. Brazília, ez a nagy tégely, beolvaszt minket. Legyen tehát célunk ezt a beolvadást kitolni időrendben.

Van ennek értelme?

Csak egy lehet a válasz erre a kérdésre: VAN! Gyermekünk, akik itt születtek, brazilok, de mi felelősséggel tartozunk nekik és magunknak. Jó állampolgárokká nevelve egy olyan kultúraháttérrel nyújtunk nekik, amivel emberebb ember lesz belőlük. A bevándoroltak gyermekei egy új »brazil fajtához« tartoznak, aminek gyökerei nem az itteni földben találhatók. A gyökerek hol vannak? Érdeklődnek, tudni szeretnék! Ha mi nem neveljük beléjük, egyszer majd szemrehányást tesznek miatta: »Miért nem mondtátok, honnan származunk?« Felelősségre fognak vonni minket, ha megvonjuk tőlük kultúránkat, nyelvismeretét, és nem adunk nekik öntudatot, amire ők is büszkék lehetnek!» (Piller 1996: 94)

Ezeket a gondolatokat vetette papírra a második világháború után a Felvidékről Brazíliába, São Paulóba kivándorló Piller Gedeon *Brazíliai Magyar Segélyegylet* című könyvének utolsó fejezetében. Azóta eltelt közel két és fél évtized, és jöhet a São Pauló-i magyar közösség életét illetően számos változás történt, és jelentős átalakulások mentek végbe (elég csak a fent említett gyermekek felnőttkorúvá válását említenünk), a még most is működő Segélyegylet történetét leíró könyvnek nem készült folytatása. Egyelőre.

A Kőrösi Csoma Sándor Program 2013 óta, a Nemzetpolitikai Államtitkárság égisze alatt működő ösztöndíjprogram, amelynek legfőbb célja segíteni a diaszpórában élő magyarság közösségi és kulturális életének a megszervezését, illetve részt venni a magyar nyelvismeret fejlesztésében és fenntartásában. Az államtitkárság számára az érintett országok – köztük Brazília – helyi magyar szervezetei és intézményei évről évre megjelölik azokat a munkaterületeket, ahol a legnagyobb hasznukra válhatnak az ösztöndíjasok, a kiválasztás tehát ez alapján történik.

2020 márciusában, e program ösztöndíjasaként egy néptáncoktató és egy cserkészvezető kollégával költöztem kilenc hónapra Dél-Amerika legnagyobb városába, São Paulóba, és kezdtem meg munkámat a Brazíliai Magyar Segélyegyletnél mint médiareferens. A médiareferens új pozíció a programban, idén volt az első alkalom, hogy erre a területre kértek ösztöndíjast São Paulóba.

Ahogy Piller Gedeon szavaiból is érezhető, az úgynevezett első generációs kivándorlók egyértelmű szándéka a magyar nyelv és kultúra továbbadása a gyermekeiknek – és azóta már az unokáiknak is. A nagyjából százezer főt számláló, magyar, illetve magyar felmenőkkel rendelkező lakosokból álló kolónia manapság írásos formában, az interneten tájékozódik az őket érintő hírekről, programokról. A közösség szervezeteinek és intézményeinek vezetői fontosnak tartják, hogy az elektronikus körlevelek, hírek, a megrendezett események dokumentációi és a Facebook-bejegyzések a portugál mellett továbbra is megjelenjenek magyar nyelven, és – itt a kulcsszó – helyesen. A diaszpóra fiatalabb generációinak kevés olyan tagja van, akinek első és leggyakrabban használt nyelve a magyar, közülük

pedig nehéz olyat találni, aki rendszeresen időt tudna szakítani az írásos internetes tájékoztatás helyes, magyar nyelvű szövegeinek a megalkotására.

A munkám egy része tehát adott volt. Már jelentkezésem előtt, tanulmányaim alatt is nemes feladatnak tartottam minden olyan törekvést, amely az anyaországtól kilométerek ezreire, sőt esetünkben tízezeire élő magyar közösségek nyelvi és kulturális értékeinek a megőrzését célozzák. Nem kevésbé tartottam tiszteletre és becsületre méltónak a kolóniák elkötelezettségét és nyitottságát ezen értékek fenntartására. Ugyan sokat foglalkoztam a diaszpóra magyarságának a történetével, nehéz volt elképzelni, mire számítsak az óceán másik oldalán.

Már a brazil metropolisz repülőterére érkezve találkoztam az első São Pauló-i magyarokkal. A fogadásunkra érkezők „pozitívan szokatlan” közvetlenségén és barátságosságán kívül az első – nem meglepő – tapasztalat a nyelvhasználatbeli különbségek felfedezése volt. Ugyan folyékony beszédet hallottam, de olyan kifejezéseket is, amelyek a mai Magyarországon nem, inkább az előző évszázad közepén lehettek „divatosak”. Az első migrációs hullám, az általuk hozott magyar nyelvi szokásokat, kifejezéseket, bizonyos tájegységekre jellemző kiejtést adta át a második, harmadik generációnak. Így a repülőtérről a belvárosba tartó úton, egy huszonéves fiatallal folytatott beszélgetés során előfordult, hogy nekem kellett megkérdezni egy-egy szó jelentését. Ez a jelenség nagy általánosságban jellemző minden nemzedékre a diaszpórában.

A „mostani” Magyarországgal és az ott élőkkel történő folyamatos kontaktus hiányában az új kifejezések, jövevényszavak, a szleng nem épültek be a közösség nyelvhasználatába az elmúlt évtizedek alatt. Az utódok azt a magyart tanulták a szüleiktől, amelyet ők az ő szüleiktől tanultak. Ők voltak a kivándorlók, akik az első és a második világháború közben és után, valamint az 1956-os forradalmat követően hagyták el Magyarországot. Az unokák nyelvi hagyatéka a Magyarországon született felmenőik akkori magyar nyelvhasználatára lett.

Az ösztöndíjas időszak első hetei a beilleszkedéssel és a magyar közösség egy részének megismerésével teltek: a 13. Számú Szondi György Cserkész Csoport március elsejei cserkésznapján, illetve a Pántlika Táncegyüttes próbáján már az első napokban betekintheztem az itteni magyar élet mozgatórugóinak számító tevékenységek közül kettőbe is. Valószínűleg életem végéig emlékezni fogok azokra a percekre, amikor a brazil és a magyar zászló levonását követően közel negyven brazíliai magyar cserkész és hozzátartozóik, szívükre tett kézzel, éneklük a magyar himnuszt. Arra is emlékezni fogok, amikor első alkalommal hallottam magyar népzenei táncréméből, ahol különböző korú és etnikumú emberek együtt járták a csárdást, ugrották a cifrát, és formáltak körtáncot.

Médiareferensként munkáltatóimmal egyeztetve – többek között a fentiekhez hasonló események megörökítése céljából elengedhetetlennek tartottam, hogy a közösségi média térhódításával lépést tartva az elsődleges platformon, a Facebookon kívül egy Instagram-oldalt és egy YouTube-csatornát is létrehozunk a közösség számára. Ezek elsősorban a fiatal, a középiskolás korú, valamint a húszas és harmincas éveikben járó magyar leszármazottak figyelmének a felkeltésére irányulnak, akiket az előbb felsorolt felületeken már többek között a magyar nyelv hallásértésének gyakorlását elősegítő podcast lejátszási listával is sikerült elérnünk. Legnagyobb projektem a rendelkezésemre álló kilenc hónapban azonban nem kisebb feladat és megtiszteltetés, mint Piller Gedeon 1996-os könyvének a folytatása, a 2020-as évvel bezárólag. Ehhez 24 évnyi anyag gyűjtésére és számos, az itteni magyar közösség oszlopos tagjaival folytatott interjú készítésére lesz szükségem. A munkának ezt a részét is elkezdtem, ebben korunk kommunikációs vívmányainak hála (például a Skype és a WhatsApp programok videóhívásai és rögzítési lehetőségei) a koronavírus-járvány sem gátol nagymértékben.

Végezetül ismét Piller Gedeon gondolatait idézem, aki itt már utal arra a folyamatra, amelyet a diaszpórában élők „visszidálásnak” neveznek, és amely a Körösi Csoma Sándor Program egyik közvetett, távoli célja is lehet:

„Az iskoláztatáson kívül a turizmus is beindult, s sok magyar származású gyerek most akar gyorsan megtanulni magyarul, hogy jobban közlekedhessen az Országban. Sokan munkát vállalnak otthon és Brazíliába már csak látogatóba jönnek, mert már letelepedtek Magyarországon. A kivándorolt szülő visszaadja gyermekét Hazájának.

E fejezet elején lefestett pesszimizmus alaptalan. Az új generáció nem veszett el! Büszkék a kultúrájukra, amit mi átadtunk nekik. Még azokra is ráragad a lelkesedés, akik egy szót sem beszélnek magyarul” (Piller 1996: 94).

São Paulo, 2020. június 1.

Üdvözlettel:

Csrepka Máté Barnabás

doktori hallgató

Pannon Egyetem Többnyelvűségi Nyelvtudományi Doktori Iskola

Kőrösi Csoma Sándor Program-ösztöndíjas

Brazíliai Magyar Segélyegylet

Irodalom

Piller Gedeon 1996. *Brazíliai Magyar Segélyegylet*. São Paulo Ind. Gráfica Editora Ltda. São Paulo.

Csrepka, Máté Barnabás: In the footsteps on the language preservation of the Hungarian community in São Paulo through the lenses of Kőrösi

Az írás szerzőjéről

Csrepka Máté Barnabás

doktori hallgató

Pannon Egyetem

Többnyelvűségi Nyelvtudományi Doktori Iskola, Veszprém

médiareferens

Brazíliai Magyar Segélyegylet, São Paulo

mate.csrepka[kukac]gmail.com